

Osmanlı Devleti'nde Bir Kaza Hapishanesinden Yansımalar: Tüm Yönleriyle Suruç Hapishanesi (1852-1920)

Mustafa DAĞ¹

Öz

Makale Türü
Araştırma Makalesi

Başvuru Tarihi
23.06.2022

Kabul Tarihi
09.12.2022

DOI
10.47140/kusbder.1134988

Tanzimat Dönemi'nde düzenlenen ceza kanunlarıyla hapis cezasının infaz edildiği mekân olan hapishaneler ön plana çıkmıştır. Bunlardan biri de Suruç Hapishanesi'dir. Bu doğrultuda çalışmada, 1852 ile 1920 yılları arasında hapishanenin fiziki yapısı ve ıslah çalışmaları, idari personel ile görevliler, mahkumların mevcudu ile genel durumları ele alınmıştır. Hapishaneyle ilgili 19. yüzyılda detaylı bilgi olmasa da 1852 yılında müstakil bir binası olmayan bir hapishanenin mevcudiyeti saptanmıştır. Hapishanenin eski yapıya sahip olmasından dolayı 1920 yılına kadar sıklıkla ıslah çalışmalarına tabi tutulmuştur. Fakat hapishanenin yetersizliğine dair sorununun kronik bir hal alması engellenememiştir. Doküman inceleme metoduyla gerçekleştirilen çalışmanın temel kaynağı arşivi belgeleridir. Ayrıca hapishane kavramı ve Osmanlı hapishaneleriyle ilgili literatürde yer alan çalışmalardan istifade edilmiştir. Çalışma neticesinde, modern hapishaneye geçiş aşamasında çekilen sıkıntıların Suruç Hapishanesi'nde de yaşandığı, mekânın yetersizliği, personelin kifayetsiz olduğu ve mahkumların sağlık durumunun iyi olmadığı saptanmıştır. Mekân yetersizliği merkezi ve mahalli imkanlar kullanılarak çözülmeye çalışılmıştır. Personel yetersizliği ise mali sıkıntılardan dolayı çözüme kavuşturulamamıştır.

Anahtar kelimeler: Osmanlı, Suruç, hapishane, suç, mahkûm

Atıf için: Dağ, M., (2022). Osmanlı Devleti'nde Bir Kaza Hapishanesinden Yansımalar: Tüm Yönleriyle Suruç Hapishanesi (1852-1920). *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 341-373.

¹ Araştırma Görevlisi, Harran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Osmanlı Müesseseleri ve Medeniyeti Tarihi (100/2000 Doktora Bursiyeri), E-posta: mustafadag@harran.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-4571-8115>.

Reflections from a District Prison in the Ottoman Empire: Suruç Prison in All Aspects (1852-1920)

Mustafa DAĞ²

Abstract

Article Type
Research Article

Application Date
2022-06-23

Acceptance Date
2022-12-09

DOI
10.47140/kusbder.1134988

With the penal laws regulated in the Tanzimat Period, the prisons, which are the places where prison sentence was executed, came to the fore. One of them is Suruç Prison. This study addresses Suruç Prison between 1852 and 1920 with its physical structure and rehabilitation works, and the general circumstances of its administrative staff as well as that of the prisoners. Despite the lack of detailed information about the prison in the 19th century, sources point to the existence of a prison without a separate building in 1852. Due to the old structure of the prison, it was frequently subjected to rehabilitation work until 1920. However, the problem of the inadequacy of the prison could not be prevented from becoming chronic. The main source of the data in this study, which employs the document analysis method, is the archive documents. In addition, studies in the literature on the concept of prison in general and Ottoman prisons in specific are also referred to. It is found that the difficulties experienced during the transition to the modern prison were also experienced in Suruç Prison, and that the place was inadequate, the staff was incompetent, and the inmates' health were not favorable. The lack of space was handled by using central and local facilities, while the lack of personnel could not be resolved due to financial difficulties.

Keywords: Ottoman, Suruç, prison, crime, prisoner.

For Reference: Dağ, M., (2022). Reflections From a Kaza Prison in the Ottoman Empire: Suruç Prison With All Its Aspects (1852-1920). *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 341-373.

² Research Assistant, Harran University Faculty of Arts and Sciences Department of History, History of Ottoman Institutions and Civilization (100/2000 PhD Scholar), E-mail: mustafadag@harran.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-4571-8115>.

Giriş

Hapis cezası, Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluş sürecinden itibaren hürriyet kısıtlayıcı ceza yöntemi olarak yaygın şekilde uygulanmıştır (Çakmakçoğlu Kuru, 2004: 12; Arslan, 2020: 2117). Osmanlı hukukuna karşı gelen, kanunlara riayet etmeyen, suç işleyen şahıslar veya (Özçelik ve Çolaker, 2022: 205) padişahın emrine karşı gelen devlet adamları zindan, mahbes, mahzen veya tomruk olarak adlandırılan hapishane görevi gören mekanlarda tutulmuşlardır (Yılmaz, 2019: 1413). Hapis cezası, suç işlenmesini önleme gibi hedefinin yanı sıra işlenen suçun cezasız kalmayacağını gösterme, başkalarının bu suçu işlemesinin önüne geçme, suçluyu topluma kazandırma gibi eğitici ve ıslah etme gibi hedefleri de bulunmaktadır (Sayık, 2020: 1-3; Atar, 2011: 87). Tanzimat Fermanı'nın uygulanışına kadar imparatorlukta genel olarak hürriyeti bağlayıcı ceza olarak sürgün, hapis, küreğe vurma ve kalebentlik gibi ceza yöntemleri uygulanmıştır (Türkkan, 2020: 2827). Küreğe vurma, prangaya vurma (Saner, Basım Yılı Yok: 163) ve kalebentlik cezaları daha çok siyasi suçlulara verilen ceza yöntemi olarak kullanılırken (Erim, 1984: 80; Sülek, 2019: 26), diğer suçlulara ise kürek, kalebent, teşhir, dayak (ta'zir), sürgün, para cezası, kısas, belirli bir uzvun kesilmesi, salben idam ve hadd gibi cezalar verilmektedir (Yıldız, 2012: 11; Öntuğ ve Yılmaz: 2021: 58).

Tanzimat Fermanı ile kapsamlı bir ıslahat çalışmasının başlatılmasıyla birlikte batılı ülkelerin hukuk normları kapsamında 1840, 1851 ve 1858 yıllarında ceza kanunları hazırlanarak yürürlüğe alınmıştır (Gönüllü, 2011: 351; Karabacak Yılmaz, 2022: 158). Bu yasalarla birlikte Osmanlı Devleti modern anlamda ilk hapishaneler ile tanışmıştır (Şimşek, 2017: 143; Şen, 2007: 17). Bu bağlamda, hapishanelerin ilki 1859 yılında Yanya'da açılmıştır (Türkkan, 2020: 264). Tanzimat Fermanı ile başlayan Avrupa tarzı hapishane ıslah çalışmaları II. Abdülhamid döneminde de yoğun olarak devam etmiştir. İlk ciddi çalışmalar bu dönemde planlanmıştır (Öztürk, 2014: 100). Bu dönemde gerek Avrupalı devlet adamlarının siyasi baskıları gerekse iç politikada yaşanan gelişmeler imparatorluğun konuyla daha fazla ilgilenmesine neden olmuştur (Tanış, 2018: 142). Bu doğrultuda 21 Şubat 1876 tarihinde *İdare-i Umumiye-i Vilayet Hakkında Talimat* adıyla hazırlanan düzenlemede vilayet memurlarına hapishaneleri denetleyebilme hakkı tanınmıştır (Akin, 2011: 25-26). 1879 yılında hazırlanan *Usul-i Muhakemat-ı Cezaiye Kanunu* ile valilere hapishaneler ile ilgili soruşturma yürütecek komitelerin üyelerini, hapishanenin müdür ve gardiyanını atama yetkisi verilmiştir (Çelik, 2008: 604; Schull, Baskı Yılı Yok: 220).

21 Nisan 1880 tarihine geldiğinde ise daha çok hapishanelerin fiziki yapısına yönelik düzenlemeler *Memalik-i Mahrusa-i Şahane'de Bulunan Tevkifhane ve Hapishanelerin İdare-i Dahiliyelerine Dair Nizamname* adıyla hazırlanmıştır (Arslan, 2019: 739; Eren, 2013: 99). Hazırlanan nizamname 97 maddeden oluşmuştur (Özçelik, 2011: 19). Bu

doğrultuda yapıların sağlık ve hijyen açısından yaşanabilir hale getirilmesi, hükümlü ve tutukluların suç türlerine göre ayrı koşullarda tutulması, hükümlü ve tutukluların üstlenebilecekleri görevler, hapishane personelinin görevleri ve benzeri idari prosedürler hakkında hükümler düzenlenmiştir. Ayrıca Osmanlı hapishanelerinin daha modern bir görünüm kazanması amacıyla kaza, liva ve vilayetlerde ayrı ayrı hapishanelerin kurulması ve kadınlara mahsus hapishanelerin bulunması kararlaştırılmıştır (Karaca, 2010: 156).

II. Meşrutiyet Dönemi'nde de bu tür ıslahat çalışmalarına devam edilmiştir. Ancak devam eden savaşlar ve yaşanan sorunlar beraberinde ekonomik bunalımı getirmesinden dolayı çalışmalar istenildiği gibi neticelenememiştir (Tekin ve Özkes, 2008: 190). Daha programlı ve kapsamlı reform hareketi başlatan ittihatçıların, 1911 ile 1912 yıllarında girişmiş oldukları ıslahat çalışmalarında başarısız olmalarının temel sebebi Trablusgarp Harbi ile Balkan Savaşı nedeniyle yeteri kadar ekonomik bütçe ayıramamış olmalarıdır (Demiryürek, 2016: 552-553). 1913 yılına gelindiğinde ise İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin iktidara tekrar gelmesiyle birlikte imparatorluk genelinde olan hapishaneler ile ilgili bilgi toplamak amacıyla sual varakaları gönderilmiştir. Suruç kazasına da gönderilen bu varakada hapishanenin hususi isminin olup olmadığı, kadınlara mahsus hapishanenin bulunup bulunmadığı, hapishanenin mülkiyet durumunun ne olduğu, mevcut hükümlü ile tutuklu sayılarına dair bilgiler, hapishanenin hükümet konağı içinde mi dışında mı olduğu, hapishane arazisinin alanı ve kıymetinin ne olduğu, hapishanenin yeniden yapılmasına gerek olup olmadığı ile tamiratına yönelik bilgiler talep edilmiştir. Buna dair kaza hapishanesinden verilen cevaplar ileriki bölümlerde ele alınacaktır (Demirkol, 2012: 116).

Osmanlı Devleti'nin, hapishanelerin ıslahına yönelik 1913 yılında yürütmüş olduğu çalışmalar 1916 yılında yeni bir aşamaya girmiş oldu. Bu tarihten itibaren *Hapishaneler ve Tevkifhaneler Müfettiş-i Umumisi* olarak Alman Dr. Paul Pollitz görevlendirilmiştir (BOA. DH. MB. HPS. 92/18; Kolay, 2022: 406). Alman Paul göreve gelir gelmez hapishanelerin genel durumu ve fiziki yapısı ile konumları hakkında bilgi edinmek amacıyla çalışmalar başlatmıştır (Şen, 2007: 69-70). 1913 yılında tüm hapishanelere gönderilen sual varakasına benzer bir uygulama başlatarak hapishanelerde görev yapan personel, hapishane ile tevkifhanelerin³ konumları ve mülkiyet durumları, hapishanelerde yatan hükümlü ve tutuklu adetlerinin yanı sıra cinsiyetlerin dağılımı, siyasi hükümlülere hariç hapishane ve kamu yararına işlerde görevlendirilmiş hükümlülerin sayıları ve hapishanelerin yemeklerinin ne şekilde temin edildiğine dair bilgiler toplanmıştır. Bu raporun gönderildiği hapishanelerden biri de Suruç Hapishanesi'dir (Tan, 2020: 1075). Mevcut hapishanelerde revir sorununa, aşırı yoğunluktan dolayı sağlık sorunlarının oluşmuş olmasına, temizliğe dikkat edilmemesi

³ Tevkifhaneler sorgulanmakta veya yargılanmakta olan kimselerin tutulduğu yer olarak tanımlanmaktadır (Tamgörgü, 2020: 484)

ve burada yaşanan olumsuz koşullara dikkat çekilmiştir (Tekin, 2008: 208). Hazırlanmış olan raporda belirtilen çalışmalara I. Dünya Savaşı'nda Almanya'nın mağlup olması neticesinde Meclis-i Vükela'nın devlet hizmetinde bulunan Alman vatandaşlarının sözleşmesini feshetmesiyle birlikte görevine son verilerek hazırlanmış rapor uygulamaya alınmamıştır (Sunay, 2018: 47).

Bu tür ıslahat çalışmalarının yapıldığı kaza hapishanelerinin denetimi ise görevli kaymakamlar tarafından sağlanmıştır (Alim Baran, 2008: 159). Kaymakamlık denetiminde olup şikâyetlerin odak noktalarından olan hapishanelerden biri de Urfa sancağına bağlı olan Suruç kazasında faaliyet göstermiştir. Bu doğrultuda hapishane ile ilgili yapılan çalışmada imparatorluk genelinde hapishaneler ile ilgili yürütülen çalışmaların kaza hapishanesine yansımaları tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda hapishanenin fiziki yapısının durumunun ne olduğu, hapishanenin müstakil bir yapıya sahip olup olmadığı, kadınlara mahsus kazada hapishanenin bulunup bulunmadığı, hapishanenin tamirat ihtiyacının nasıl karşılandığı, hapishanenin hükümlü ile tutuklu mevcudunun ne olduğu, hükümlü ile tutukluların barınması için ortamın uygun olup olmadığı, hapishanenin sıhhi açıdan durumunun ne olduğu ve son olarak hapishanede görev yapan idari personel ile ilgili gelişmelerin neler olduğu sorularına bu minvalde cevaplar aranmıştır.

Yöntem

Suruç Hapishanesi'nin tüm yönleriyle ele alındığı bu çalışma, 1852 ile 1920 yılları arasında kapsamaktadır. Çalışmanın başlangıç tarihi olarak 1852 yılının belirlenmesinde Osmanlı İmparatorluğu'nda modern anlamda inşa edilen ilk hapishanelerden birinin Suruç'ta inşa edilmesine yönelik bilginin tespit edilmiş olması etkili olmuştur. Çalışmanın 1920 yılı ile sınırlandırılmış olmasında ise kurumla ilgili Osmanlı idaresi tarafından tutulduğu saptanan kayıtların 1920 yılına kadar olması etkili olmuştur. Belirlenen bu tarihler arasında ele alınan çalışmanın giriş kısmında hapishane kavramları ile ilgili terimlerin açıklanması ve Osmanlı İmparatorluğu'nda Avrupa ülkeleri örnek alınarak yürütülen ıslahat çalışmaları üzerinde durulmuştur. Bu kısımda genel olarak araştırma ve inceleme eserlerden istifade edilmiştir. Giriş kısmının bu doğrultuda ele alınmasıyla birlikte çalışmanın muhtevasını oluşturan hapishanenin mekân olarak kullandığı yapı veya yapıların ıslahına yönelik yürütülen çalışmalar "Suruç Hapishanesi'nin Fiziki Yapısı ve Islah Çalışmaları" başlığı altında ele alınmıştır. 1852 yılında Suruç'ta bir hapishanenin inşa edildiğine dair bilgi dışında 1911 yılına kadar hapishanenin fiziki yapısına veya ıslahına yönelik bilgi mevcut değildir. Bu nedenden dolayı bu başlık altında ele alınan çalışma 1911 ile 1920 yılları arasında kapsamıştır. Bu başlık altında ele alınan konular arşiv belgelerinden istifade edilerek inşa edilmiştir. Hapishanenin fiziki yapısına yönelik yapılan ıslah girişimlerini içeren

münferit arşiv belgeleri kronolojiye dikkat edilerek tasnif edilip ele alınmıştır. Hapishanenin ıslahına yönelik yapılan çalışmaların incelenmesinden sonra hapishanede görev icra eden personele dair bilgiler "Suruç Hapishanesi'nin İdari Personeli" başlığı altında incelenmiştir. Bir önceki başlık altında yapılan çalışmada uygulanan metot burada da aynı şekilde uygulanmıştır. Bu çerçevede bu başlık altında arşiv belgeleri ışığında hapishanede görev yapan idari personel ile aldıkları maaşlara dair verilere odaklanılmıştır. Son olarak "Suruç Hapishanesi'nin Mahkûm ve Mevkuf Durumu" başlığı altında ise hapishanede tutulan mahkûmların suç türleri, cinsiyetleri ve tutukluluk hallerine dair veriler incelenmiştir. Bu doğrultuda konuyla alakalı olduğu tespit edilen arşiv kaynakları kronoloji dikkate alınarak tasnif edilmiştir. Arşiv belgelerinin transkripsiyonu yapıldıktan sonra bu başlık altında ele alınarak bir çözümlenmeye gidilmiştir.

Bulgular

"Osmanlı Devleti'nde Bir Kaza Hapishanesinden Yansımalar: Tüm Yönleriyle Suruç Hapishanesi (1852-1920)" başlığı altında arşiv belgeleri ışığında 1852 ile 1920 yılları arasını kapsayan çalışmada elde edilen bulgular şu şekilde sıralanabilir; Hapishanenin müstakil bir binasının olmadığı ve Suruç Hükümet Konağı altında bulunan iki odanın hapishane için koğuşa dönüştürüldüğü tespit edilmiştir. Hapishane fiziki yapı açısından yeterli olmamakla birlikte 1911 yılından 1920 yılına kadar periyodik aralıklarla fiziki açıdan ıslah edilmesi için tadilata tabi tutulmuştur. Ancak yapılan bu ıslah çalışmalarına rağmen bu hususta meydana gelen problemlerden dolayı meydana gelen şikâyetler önlenememiştir. Ayrıca yapının eski olmasından dolayı her ne kadar mahkûmların sağlık durumları ile ilgili bilgiye ulaşılmamış olsa da sağlık açısından elverişli bir ortama sahip olmadığı anlaşılmıştır. Hapishanede görev icra eden idari personelin kalabalık olmamakla birlikte genel itibariyle 20 yıllık zaman zarfında müdür ve kâtip olmadan bir gardiyan tarafından idare edilmiştir. Hapishanenin bir gardiyan tarafından idare edilmesinde bir kaza hapishanesinin yanı sıra bölge nüfusunun az olması ve çevre kaza veya bölgelerden hapishaneye mahkûm veya tutuklunun sevk edilmemesi etkili olmuştur. Şöyle ki, hapishanede farklı senelerde tutulan mahkûm veya tutuklu sayısının fazla olmaması idari açıdan geniş bir kadroya ihtiyaç duyulmadığı şeklinde yorumlanmıştır. Lakin idari personelin yetersizliğine dair az da olsa şikâyetlerin meydana geldiği saptanmıştır. Kadınlara mahsus bir kadın hapishanesi veya tevkifhanesinin bulunmamasıyla birlikte kadın mahkûmların mevcut olduğu ve bunların barınması için ise ayrı bir hane kiralanarak hapishaneye dönüştürüldüğüne dair bilgilere de ulaşılamamıştır. Bu durum ise kazada kadın mahkûmların olmadığı, olması durumunda ise çevre bölgelerde bulunan hapishanelerden birine sevk edildiği olasılığını güçlendirmektedir.

Suruç Hapishanesi'nin Fiziki Yapısı ve Islah Çalışmaları

İmparatorluk genelinde mevcut olan hapishane kurumlarının yıpranmış olmasından dolayı Tanzimat Fermanı'nın etkisi ve Avrupalı diplomatların baskıları neticesinde yeni hapishanelerin inşası veya mevcut yapıların modern hapishanelere dönüştürülmesi için çalışmalar başlatılmıştır. Bu tür çalışmaların yürütüldüğü bölgelerden biri de Suruç olmuştur. Nitekim Suruç kazasında faaliyette olan hapishane veya tevkifhaneye dair en erken kayıtlar 1852 yılını işaret etmektedir. Şöyle ki, hapishanelerde başlatılan modernleşme çalışmaları kapsamında inşa edilen Osmanlı hapishanelerinin ilk örneklerinden biri de 1852 yılında Suruç bölgesinde inşa edilmiştir. Lakin hapishane veya tevkifhanenin yapısı ile tadilat çalışmalarına dair bu bilgi dışında 1911 yılına kadar hapishaneyle ilgili verilere ulaşılamamıştır (Tekdal, 2022: 116-117).

Suruç Hapishanesi'nin tadilatı veya inşası ile ilgili 1852 yılından sonra en erken bilgiler 1911 yılında hapishanenin yetersizliği ile ilgili tutulan kayıtlarda mevcuttur. Şöyle ki, 6 Nisan 1911 tarihinde Urfa Mutasarrıflığı tarafından Dâhiliye Nezaretine bir telgraf çekilmiştir. Çekilmiş olan bu telgrafın içeriğine bakıldığında Birecik, Rumkale⁴ ve Suruç kazalarında bulunan hapishane veya tevkifhanelerin genel durumuyla ilgili bilgi aktarıldığı görülmektedir. Buna göre mevcut yapıların hükümlü veya tutukluların barınması için uygun ortama sahip olmadıkları, hükümlü veya tutuklu sayısının zaman zaman artış göstermesine bağlı olarak yer sorunun olduğu ve sağlık açısından birtakım problemlerin meydana geldiği belirtilmiştir. Bu gibi problemlerin çözüme kavuşturulması için her üç kazada da bulunan hapishane veya tevkifhanelerin bir an önce yeniden inşa edilmesi talep edilmiştir. Ayrıca zikredilen üç kaza dışında Urfa Merkez Hapishanesi'nin de kapsamlı tadilat sürecine tabi tutulması gerektiği dile getirilmiştir. Urfa Mutasarrıflığı tarafından 1911 yılının nisan ayında gerçekleşen bu talebe ne yönde cevap verildiğine dair bilgi mevcut değildir. Nitekim arşivde yapılan detaylı taramalar neticesinde bu husustaki bilgilere ulaşılamamıştır. Lakin bu taleplere yönelik merkezi idareden olumlu cevap verilmemiş olmalı ki aynı yılın ilerleyen tarihlerinde Suruç kazasındaki hapishane veya tevkifhanenin tadilatına yönelik bir girişim daha gerçekleşmiştir (BOA. DH. MB. HPS. 143/16).

Bu girişim 1911 yılı içerisinde gerçekleşmekle birlikte önce hapishanenin konumu ve yapısıyla ilgili bilgi verilmiştir. Aktarılan bu bilgiye göre Suruç Hapishanesi'nin de diğer vilayetlere bağlı olan kazaların çoğunda olduğu gibi Hükümet Konağı'nın⁵ altında bulunduğu değerlendirilmiştir. Ayrıca hapishane veya tevkifhanenin iki odanın koğuşa

⁴ 16. yüzyılın başlarında Osmanlı'nın hâkimiyetine giren Urfa'ya bağlı olan Rumkale 1914 yılına kadar Urfa'ya bağlı olarak idare edilmiştir. 1914 ile 1926 yılları arasında kısa süreliğine Antep'e bağlanmış olsa da 1926 yılından sonra tekrar Urfa'ya bağlanmıştır (Tanık, 2022: 355-356).

⁵ Hükümet konaklarının alt katında bulunan odaların hapishaneye çevrilmesi sadece kazalara mahsus bir uygulama olmamakla birlikte sancaklarda da bu gibi uygulamaların hayata geçirildiği saptanmıştır. Buna örnek olarak ise Mersin Hükümet Konağı'nın alt katında bulunan bir odanın hapishaneye dönüştürülmesi gösterilebilir (BOA. ŞD. 2115/51; BOA. DH. TMIK. S. 31721/3; BOA. DH. MKT. 467/39).

dönüştürülmesi ile oluşturulduğu kaydedilmiştir. Bu bilgilerden hareketle hapishane veya tevkifhaneye mahsus bir yapının olmadığı ve kaza hapishanesinin iki koğuştan müteşekkil olduğu söylenebilir (BOA. DH. MB. HPS. M. 54/3-76). Bu bilgiler doğrultusunda kazadaki suçlular için iki koğuşun yetersiz geldiği belirtilerek yeni bir hapishanenin kasabanın dışında inşa edilmesi için girişimlerde bulunulduğu belirtilmiştir. Bu girişimler neticesinde hapishane veya tevkifhanenin taşınacağı yeni bir bina ile arazi tespit edilmiştir. Lakin bu girişimin nasıl neticelendiğine dair bilgilere ulaşılamamıştır. Her ne kadar bu girişimin akıbetiyle ilgili bilgi elde edilememiş olsa da bu girişimin de başarısızlıkla neticelendiği söylenebilir. Nitekim bir yıl sonra hapishane veya tevkifhanenin yetersizliğinden yakınılmış ve tadilat talebine yönelik yeni girişimler cereyan etmiştir (BOA. DH. MB. HPS. M. 2/117).

Suruç Hapishane idaresi ile Urfa Mutasarrıflığı aracılığıyla gerçekleşen bu girişim 1912 yılında meydana gelmiştir. Daha önceki yıllarda da olduğu gibi 1912 yılında da hapishane veya tevkifhanenin yetersiz ve barınma açısından uygun ortama sahip olmadığından dolayı fiziki yapısına yönelik birtakım ıslah çalışmalarına tabi tutulmuştur. Bu çerçevede 1912 yılında hapishane veya tevkifhanenin güvenlik zafiyeti olduğu düşünülerek yapının çevresinde ve ön cephesinde bulunan çevre duvarlarının daha korunaklı ve yüksek şekilde yeniden inşa edilmesi kararlaştırılmıştır. İnşa edilecek olan bu duvarlar adi taş ile örüldükten sonra çamurla sıvanacaktır. Böylece hükümlülerin taşların arasındaki boşlukları kullanıp tırmanarak firar girişimlerinde bulunma olasılığına karşı önlem alınmıştır. Bu yöntemle örülecek duvarların yanı sıra bahçe için bir adet kapının da yeniden takılması kararlaştırılmıştır. Gerek hapishane veya tevkifhanenin dış duvarları gerekse dış kapının ve takılacak olan parmaklıkların ölçülerine ve tutarına dair bilgilerin detaylı dağılımı Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Suruç Hapishanesi Çevre Duvar İnşa Giderleri (1912)

İnşaat Türü	Ebat				Ölçüler	Toplam	
	Uzunluk	Genişlik	Derinlik	Metre	Santim	Kuruş	Santim
Batı yöndeki duvarın üstüne ilave	2,80	60	1,25	6	60	-	-
Güney duvarın taş ile çamur giderleri	10,50	68	3,50	17	85	-	-
Doğu duvarın taş ile çamur giderleri	9,20	68	2,50	15	64	-	-
Ağaç parmaklık ve demir aksamlı kapı	-	1,00	3,00	-	-	-	-
Toplam						1066	10

** (BOA. ML. EEM. 948/7).

Tablo 1'deki veriler incelendiğinde hapishane veya tevkifhanenin batı yönünde daha önceden duvarların mevcut olduğu ancak yetersiz olduğundan dolayı üstüne ilave duvarın inşası gerçekleştiği söylenebilir. Güney ve doğu cephesinde yer alan duvarların ise yeniden inşa edildiği görülmektedir. Taş ile örülecek ve çamur ile sıvanacak olan bu duvarların bitirilmesinden sonra ise bahçe kapısı olarak demir aksamlı bir kapının kullanılması kararlaştırılmıştır. Yine parmaklıklar ise ahşaptan imal edilmiştir. Her ne kadar yapılan bu çalışmaların giderleri ile ilgili her kalemin bedeli belirlenmemiş olsa da duvar ve parmaklık ile kapı için toplamda 1.066 kuruş 10 santim bütçenin harcandığı saptanmıştır.

Hapishane veya tevkifhanenin bahçe duvarının inşasına yönelik 1912 yılında meydana gelen bu çalışmalardan hemen bir yıl sonra 1913 yılının aralık ayında yapının fiziki ıslahına yönelik tekrar çalışmalar başlatılmıştır. Bu çalışmalar hapishane veya tevkifhanede bulunan hükümlü ya da tutukluların talebi doğrultusunda gerçekleşmiştir. Nitekim gerek hükümlü ile tutukluların gerekse hapishane görevlilerin temel ihtiyaçlarından biri olan hela noksanlığından dolayı şikâyet meydana gelmiştir. Bu noksanlıktan dolayı mağdur olan kesimin sadece hükümlü veya tutukluların olmadığı hapishanede görevli memurların da bu konuda muzdarip oldukları anlaşılmaktadır. Bu çerçevede Hapishane İdaresi'nin talebi, Suruç Kaymakamlığı aracılığıyla Urfa Mutasarrıflığına iletilmiştir. Urfa Mutasarrıflığı, bu talebi Dâhiliye Nezareti'ne ileterek hapishane veya tevkifhanede tuvaletin bulunmamasından dolayı hükümlü ile tutukluların yanı sıra hapishane personelinin de mağduriyet yaşadığı, bu mağduriyetin giderilmesi için ise bir an önce gerekli çalışmaların yapılabilmesi için 5.000 kuruşun gönderilmesi talep edilmiştir. Bu talep doğrultusunda Urfa Mutasarrıflığı ile Dâhiliye Nezareti ve Maliye Nezareti arasında gerçekleşen yazışmalar neticesinde hükümlü ve tutukluların hela konusunda mağdur olduğu sonucuna

varılmıştır. Buna karşın hapishane ve tevkifhanede bu ve buna benzer sorunların çözüm bulması konusunda çalışmalar başlatılmıştır. Çalışmaların neticelenmesiyle birlikte Emlak-ı Emiriye Komisyonu kararı doğrultusunda hapishane veya tevkifhanede bir helanın inşa edilmesi ve buna benzer sorunların giderilmesi amacıyla Maliye Nezareti tarafından 1.000 kuruşluk bütçe Urfa Mutasarrıflığına gönderilmiştir. Mutasarrıflık ise bu bütçeyi bekletmeden hızlı şekilde Suruç Hapishanesi idaresine aktarmıştır (BOA. DH. MB. HPS. 5/7).

Hapishane idaresi ile mutasarrıflık tarafından 5.000 kuruşun istenmesine rağmen 1.000 kuruşun gönderilmiş olması mutasarrıflığı harekete geçirmiştir. Mutasarrıflık gerek helanın inşasında gerekse hapishane veya tevkifhanenin bulunduğu hükümet konağında görülen bazı aksaklıkların giderilmesi amacıyla 1.000 kuruşun daha gönderilmesine karar vermiştir. Böylece hapishane idaresinin talep etmiş olduğu 5.000 kuruşa karşılık 2.000 kuruş gönderilmiştir (BOA. ML. EEM. 1040/22). Aynı yıl içerisinde Maliye Nezareti'nden Urfa Merkez Hapishanesi'nin tadilatı için 1.351 kuruşluk bütçe talep edilmiştir. Bu bilgi ise tadilat çalışmalarının sadece kaza hapishanesinde yürütülmediği merkez hapishanesinin de tadilata ihtiyaç duyduğunu göstermektedir (BOA. DH. MB. HPS. 3/21).

Suruç Hapishanesi'nin tadilatına yönelik gerçekleşen bu harcamalara rağmen hapishanenin yetersizliği ve elverişsizliğiyle ilgili şikâyetler devam etmiştir. Nitekim 1913 yılında hapishanenin genel durumu ile ilgili Dâhiliye Nezareti'ne aktarılan raporda yeni hapishaneye ihtiyaç duyulduğuna dikkat çekilmiştir. Şöyle ki, 14 Aralık 1913 tarihinde imparatorluk genelinde bulunan hapishanelerin durumu ile ilgili bilgi edinmek amacıyla hazırlanan sual evrakı Suruç Hapishanesi'ne de gönderilmiştir. Bu doğrultuda hapishaneye sorulan sualler ile verilen cevaplar Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2. Suruç Hapishanesi'nin Sual Evrakı (14 Aralık 1913)

Vilayetin ismi	Halep
Livanın ismi	Urfa
Kazanın ismi	Suruç
Kaza hapishanesinin hususi bir ismi var mı?	Hususi ismi yoktur.
Kadınlara mahsus hapishane var mıdır?	Yoktur. Ancak yeniden inşa edilmesine ihtiyaç vardır.
Hapishane hükümetin malı mıdır? Kiralık olarak mı kullanılmaktadır?	Hükümetin malıdır.
14 Aralık 1913 tarihinde hapishanedeki tutuklular kaç kişidir?	11 erkek ve 1 kadın olmak üzere toplam 12 kişidir.

Hapishanenin üzerinde bulunduğu arazinin mahallince önem derecesi, hükümet konağı dahilinde veya haricinde ve hükümet konağı müstemilatından olup olmadığı? Hükümet konağı müstemilatıdır.

Hapishanenin üzerinde bulunduğu arazi kaç arşındır? (Ölçümü mümkün değilse tahminen) Tahminen 80 arşın vardır.

Hapishanenin üzerinde bulunduğu arazinin her arşın değeri ne kadardır? Her arşın 30 kuruş değerindedir.

Hapishanenin genel durumuna dair açıklamalar: Yeniden yapılması gerekir mi? Tamirle isteğe uygun hale dönüştürmek mümkün müdür? Tamirat derecesi ve özel mütalaa. Hapishane iki odadan ibaret olup hapishanedeki eksikliğin tamirat ile giderilmesi katiyen elverişli olmayarak yeni bir hapishaneye ihtiyaç duyulmaktadır.

** (BOA. DH. MB. HPS. M. 10/5).

Heyet tarafından sorulan suallere verilen cevaplar doğrultusunda hazırlanan evraktaki veriler incelendiğinde Suruç kazasında mevcut olan hapishane veya tevkifhanenin 14 Aralık 1913 tarihinde 2 koşuştan ibaret olduğu belirtilmiştir. Yine hapishanenin özel bir isminin olmadığı ifade edilerek, kadın hükümlü veya tutuklulara da mahsus bir hapishane veya tevkifhanenin olmadığı ifade edilmiştir. Gerek mevcut erkek hapishanesinin iki koşuştan oluşması gerekse kadın hükümlü veya tutuklulara özel bir hapishane veya tevkifhanenin olamayışından yakınılarak, acilen yeni bir erkek hapishanesi ile bir kadın hapishanesinin inşa edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Hükümet malı olan hapishane Suruç Hükümet Konağı altında yer almakla birlikte her biri 30 kuruş değerinde olan 80 arşınlık bir alana sahiptir. Her arşının 30 kuruş olduğundan hareketle hapishanenin üzerinde bulunduğu arazinin toplam değerinin 2.400 kuruş olduğu söylenebilir (BOA. DH. MB. HPS. M. 10/5).

Bu bilgilerin yanı sıra hapishane veya tevkifhanede mevcut olan hükümlü ve tutuklulara dair verilere de yer verilmiştir. Şöyle ki, 14 Aralık 1913 tarihi itibarıyla 11 erkek ile 1 kadın hükümlü veya tutuklu olduğu belirtilmekle birlikte bu şahısların suç türlerine veya tutuldukları sürelerle dair bilgi aktarılmamıştır. Yine kadın mahkûmun ise tutulduğu alanla ilgili bilgiye de yer verilmemiştir. Hapishanenin fiziki açıdan şartlarının yetersiz olduğuna dikkat çekilerek bu eksikliklerin tamiratla giderilmeyecek kadar büyük olduğunu ve acilen yeni bir hapishanenin inşa edilmesine ihtiyaç duyulduğunu aktarmışlardır. Ayrıca hapishanenin bulunduğu yapı ve arazi hükümet malı olduğundan hareketle kira giderlerinin olmadığı çıkarımında bulunabilmekle birlikte hapishanede görev yapan idari personel ile ilgili bilgilere de yer verilmemiştir.⁶

⁶ Suruç Hapishanesi'nin genel durumuna dair 14 Aralık 1913 tarihli sul evraki için Bkz. Ek-1.

Hapishane veya tevkifhanenin genel durumu ile ilgili 14 Aralık 1913 tarihinde Dahiliye Nezareti'ne aktarılan bu bilgilere ve nezaretten talep edilen hususların ne şekilde cevap bulduğuna dair bilgiler mevcut değildir. Nitekim arşivde yapılan taramalar neticesinde bu husustaki bilgilere ulaşılamamıştır (BOA. DH. MB. HPS. M. 10/5).

Hapishane İdaresi tarafından 14 Aralık 1913 tarihinde hazırlanmış olan sual evrakından sonra yapının fiziki ıslahına yönelik çalışmaların gerçekleştiği bir diğer yıl 1917 senesi olmuştur. 1913 yılından sonra 1917 yılına kadar yapının genel durumu ile ilgili herhangi bir şikâyetin ve çalışmanın meydana geldiğine dair bilgilere ulaşılamamış olması ise dikkat çekici bir husus olmuştur. Lakin 1917 yılında Hapishane İdaresi tarafından 25 martta tutulan izahat raporu hapishane veya tevkifhanenin genel durumu ile ilgili ayrıntılı bilgi içermiştir. Dahiliye Nezareti'ne iletilen izahat raporundaki detaylı bilgiler Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3. Suruç Hapishanesi İzahat Raporu (25 Mart 1917)

Genel Bilgiler	
Hapishane mahallerinin ismi	Suruç kazası
Hapishane	Bir odalı
Tevkifhane	Bir odalı
Müdür, gardiyan veya memur isimleri	Yalnız bir gardiyan var
Katiplerin adedi	Yoktur.
Gardiyanların adedi	1 gardiyan vardır
Hapishanenin Tutuklu Mevcudu	
Tevkifhane	11 erkek vardır. Kadın ile 18 yaşından küçük tutuklu yoktur
Hapishane	4 erkek vardır. Kadın ile 18 yaşından küçük hükümlü yoktur
Ceza Kanunnamesininin 48 ve 67. maddelerinde belirtilen hususlar doğrultusunda tutuklanan siyasi suçlular hariç olmak üzere cezasının bitmesine 6 ay kalmış ve çiftçi veya yol tamirciliği gibi mesleklerde çalışabilecek durumda olan mahkûm sayıları.	1 erkek vardır. Kadın ile 18 yaşından küçük mahkûm yoktur.
Tutukluların İstihdam Durumları	
Bugün umumi menfaat için çalışmalar	Olmadığı

Hapishane işlerinde istihdam edilenler	Olmadığı
Hususî siparişlerin imaliyle uğraşanların adedi	Olmadığı
Hiçbir işte bulunmayanların adedi	Genelî işsizdir
Tutukluların Yiyecek Durumları	
Yiyeceklerin ne suretle karşılandığı	Maliye tarafından karşılanmaktadır
Hapishanenin kendi mutfağı	Olmadığı
Bir müteahhit vasıtasıyla	Olmadığı
Bir Cemiyet-i Hayriye tarafından	Olmadığı

** (BOA. DH. MB. HPS. M. 28/1).

İmparatorluk genelinde olduğu gibi Dâhiliye Nezaretî'nin hapishaneler hakkında bilgi edinmek amacıyla 24 Mart 1917 tarihinde hazırlanmış olduğu izahat raporunun gönderildiği yerlerden biri de Suruç Hapishanesi olmuştur. Bu doğrultuda Tablo 3'te de belirtildiği gibi izahat raporunda hapishane veya tevkifhane ile ilgili ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir. Şöyle ki, hapishane veya tevkifhane Suruç kaza merkezinde bulunmakla birlikte 1 odanın hükümlülerin barınması için hapishane diğer odanın ise tutukluların yerleştirilmesi için tevkifhane olarak kullanıldığı belirtilmiştir. Böylece iki koğuştan oluşan yapının hapishane ve tevkifhane olarak kullanıldığı resmi kayıtlara yansımış olduğu tespit edilmiştir. Hapishane veya tevkifhane ile ilgili verilen bilgilerden bir diğeri de vazifeli görevlilere dair olmuştur. Buna göre müdür, kâtip veya diğer memurların olmamasıyla birlikte sadece bir gardiyanın görev yaptığı belirtilmiştir. Bu durum ise hapishane veya tevkifhaneye dair tespit edebildiğimiz ilk verilerden yani 1909 yılından 1917 yılına kadar gardiyan dışında farklı vazifeyi icra eden memurun olmadığını göstermektedir. Bir diğer ifadeyle hapishane ve tevkifhanenin idari görevini, kayıt işlemlerini ve güvenliğini tek bir kişi olan gardiyan sağlamıştır. Hapishanedeki hükümlü sayılarına dair verilen bilgilere bakıldığında ise 18 yaşından küçük ve kadın hükümlünün, ancak 4 erkek hükümlünün olduğu belirtilmiştir (BOA. DH. MB. HPS. M. 28/1).

Tevkifhanede ise aynı şekilde 18 yaşından küçük ve kadın tutuklunun bulunmadığı fakat 11 erkek tutuklunun olduğu kayıtlara işlenmiştir. Kamunun genel yararına çalışabilecek durumda olan hükümlülerden 18 yaşından küçük ve kadınının olmamasıyla birlikte 1 erkek hükümlünün olduğu belirtilmiştir. Tutukluluk süresinin dolmasına 6 ay kalmış olan bu hükümlünün çiftçilik veya yol yapımı gibi işlerde çalıştırıldığı anlaşılmaktadır. Yine mevcut hükümlü ve tutukluların istihdam durumlarına dair de bilgilere yer verilmiştir. Buna göre kaza hapishane ve tevkifhanesinde mevcut mahkûmların tümünün işsiz olduğu, umumi menfaat,

hapishane işlerinde ve özel sipariş yetiştirmek üzere görevlendirilmiş mahkûmun olmadığı belirtilmiştir. Her ne kadar kaza hapishanesinde bu tür görevleri icra eden mahkûmlar olmasa da Osmanlı'nın hapishaneleri ıslah amaçlı kullandığını göstermektedir. İzahat raporunda hapishane ve tevkifhaneye ilgili değinilen son husus idari personel ile hükümlü ve tutukluların yemek ihtiyacının nasıl karşılandığına dair olmuştur. Buna göre yemeklerin hazırlanması için hapishanenin mutfağının olmadığı, yemeklerin dışarıda özel bir şirket tarafından hazırlanmadığı ve bir hayır cemiyeti tarafından karşılanmadığına değinilerek Maliye Nezareti tarafından sağlanan ödenek ile yemeklerin hazırlandığı ifade edilmiştir (BOA. DH. MB. HPS. M. 28/1).

Dâhiliye Nezareti'ne 25 Aralık 1917 tarihinde sunulan izahat raporundaki detaylı bilgilerden sonra yapının tadilata tabi tutulduğu bir diğer yılın 1919 senesi olduğu saptanmıştır. Bu bağlamda, o senenin haziran ayında hapishane veya tevkifhanenin tamiratına yönelik bir girişim gerçekleşmiştir. Bu girişim çerçevesinde fiziki yapının ıslahına yönelik belirlenen bütçenin Dâhiliye Nezareti'nden karşılanması için Urfa Mutasarrıflığı ile yazışmalar cereyan etmiştir. Bu yazışmalar neticesinde tadilat için belirlenmiş olan 1.600 kuruşun Urfa Mutasarrıflığı tarafından karşılanması kararlaştırılmıştır. Bu karar doğrultusunda mutasarrıflık gerekli bütçenin Hapishane İdaresi'ne iletilmesi için çalışmalara başlamıştır (BOA. DH. MB. HPS. 16/6). Nitekim 17 Haziran 1918 tarihinde belirlenen 1.600 kuruşluk bütçenin tahsil edilerek Suruç Hapishanesi'ne gönderildiği saptanmıştır. Fakat bu bütçenin hapishane idaresi tarafından hangi çalışmalar için harcandığına dair bilgiye ulaşılamamıştır (BOA. DH. MB. HPS. 125/14).

1918 yılında gerçekleşmiş olan bu tadilat faaliyetleri yeterli gelmemiş olmalı ki 1919 yılının aralık ayında hapishane veya tevkifhanenin tamirata için bir girişim gerçekleşmiştir. Buna göre tamirat için belirlenen 28.530 kuruşun Dâhiliye ve Maliye Nezareti tarafından Urfa Mutasarrıflığına gönderileceğine dair bilgi tespit edilmiştir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus bu kadar yüksek bir bütçenin hapishane veya tevkifhanenin yeniden inşa edilmesi için değil de tamirata için gönderilmiş olmasıdır. Bu kadar yüksek bir bütçenin gönderilmiş olması kapsamlı bir tadilatın içeriğine girildiğine işaret eder (BOA. DH. MB. HPS. 164/38). Bu kapsamlı tadilat bütçesine dair detaylı harcamalar Tablo 4'te aktarılmıştır.

Tablo 4. Suruç Hapishanesi'nin Tadilat Masrafları (11 Ekim 1919)

İnşaat Türü	Osmani		Fiyat		Miktar		Toplam	
	Kuruş	Santim	Kuruş	Santim	Metre	Santim	Kuruş	Santim
Taş	5.400	00	6	75	800	-	-	-
Nakliye	5.400	00	6	75	800	-	-	-
Yontma Ücreti	5.400	00	6	75	800	-	-	-
Usta Ücreti	3.280	00	162	00	20	-	-	-
Amele Ücreti	2.100	00	26	25	80	-	-	-
Kül ve Kireç	4.950	00	16	50	300	-	-	-
Aletler	2,00	00	100	00	0	-	-	-
Toplam	-	-	-	-	-	-	28,530	00

**(BOA. DH. MB. HPS. M. 164/35).

Tablo 4'teki veriler incelendiğinde hapishanenin tamiratına yönelik belirlenen 28.530 kuruşluk harcamanın 5.400 kuruşuyla 800 metre taşın ücreti, 5.400 kuruşuyla nakliye ücretleri, 5.400 kuruşla 800 metre yontma taş ücreti, 3.280 kuruşla görev alacak ustaların ücretleri, 2.100 kuruşla amele olarak çalışacak şahısların ücretleri, 4.950 kuruşla kül ve kireç ücretleri ve son olarak 2.000 kuruş ile diğer aletlerin ücretleri karşılanmıştır. Ancak bu çalışma sürecinde görev yapacak olan usta ile amele çalışanlarının sayılarına dair bilgiye yer verilmemiştir.

1919 yılında gerçekleşen bu tadilat girişiminden sonra Cumhuriyet'in ilanına kadar geçen zaman zarfında hapishane veya tevkifhanenin tadilatına yönelik gerçekleşmiş olan girişimlerin olduğuna dair veriler tespit edilememiştir. Lakin 1911 yılında Suruç Hükümet Konağı'nın altında bulunan 2 odadan oluşan hapishane veya tevkifhanenin tadilatına yönelik gerçekleşen ilk girişimden 1920 yılına kadar birçok defa tadilat veya inşa çalışmalarına rağmen genel anlamda 1920 yılına kadar şikâyetler devam etmiştir. Bu şikâyetlerin odak noktası ise hapishane veya tevkifhanenin yetersizliği ve barınma açısından elverişsizliği olmuştur. Bu doğrultuda 1852 yılından inşa edilip 1911 ile 1920 seneleri arasında hapishane veya tevkifhanenin tadilatına yönelik gerçekleşen girişimler neticesinde 1912 yılında 1.066 kuruş 10 para, 1913 yılında 2.000 kuruş, 1919 yılının haziran ayında 1.600 kuruş ve aralık ayında ise 28.530 kuruş olmak üzere 19 yıllık zaman zarfında toplamda 33.196 kuruş 10 santim bütçe harcaması yapılmıştır. Her ne kadar hapishane veya tevkifhanenin tadilatına yönelik yapılan bu harcamalarla ilgili detaylı bilgi edinilmiş olsa da hapishane veya tevkifhanede çalışan görevlilerle ilgili elde edilen bilgiler için aynı şeyi söylemek mümkün olmamıştır.

Suruç Hapishanesi'nin İdari Personeli

Suruç Hapishanesi'nde görev icra etmiş olan personel ile ilgili detaylı bilgiye ulaşılamamakla birlikte farklı tarihlerde genel olarak hapishane veya tevkifhanenin 1 gardiyan tarafından idare edildiği tespit edilmiştir. Sözgelimi, 6 Nisan 1910 tarihinde elde edilen veriler örnek olarak gösterilebilir. Şöyle ki, Urfa sancak merkezi ile sancağa bağlı olan diğer kazalarda bulunan hapishane veya tevkifhanede görev icra eden idari personel sayısına ve maaşlarına dair bilgilerin verildiği Tablo 5'te Suruç Hapishanesi'ne dair verilere de yer verilmiştir.

Tablo 5. 6 Nisan 1910 Yılı Urfa Sancağı Hapishane Görevlileri

İzahat	Toplam Tahsisat	Adet	Toplam Aylık Tahsisat	
			Kuruş	Para
Merkez Liva Hapishanesi müdürü	335	1	335	-
Merkez Liva Hapishanesi kâtipi	250	1	250	-
Merkez Liva Hapishanesi gardiyanı	1.400	7	200	-
Birecik Kazası Hapishanesi gardiyanı	200	1	200	-
Suruç Kazası Hapishanesi gardiyanı	200	1	200	-
Harran Kazası Hapishanesi gardiyanı	200	1	200	-
Rakka Kazası Hapishanesi gardiyanı	150	1	150	-
Toplam	2.735	13	-	-

** (BOA. DH. MB. HPS. M. 52/25).

Tablo 5'teki veriler incelendiğinde Urfa Merkez Hapishanesi'nde vazife üstlenen müdürün yanı sıra kâtip ve gardiyanın olduğuna dair veriler aktarılmıştır. Buna göre sancak merkezinde bulunan hapishanede 1 müdürün aylık 335 kuruş maaşla, 1 kâtipin aylık 250 kuruş maaşla ve son olarak her biri 200 kuruştan olmak üzere 7 gardiyanın toplam aylık maaşının 1.400 olduğu görülmektedir. Sancak merkezine bağlı olarak faaliyet gösteren kaza hapishane veya tevkifhanelerde 1910 yılının nisan ayında görev icra eden personele bakıldığında ise Birecik, Rakka, Suruç ve Harran kazalarında birer gardiyanın olduğu saptanmıştır. Rakka kazasında görev icra eden gardiyanın aylık maaşı 150 kuruş iken diğer kazalarda olduğu gibi Suruç'ta da gardiyanlık vazifesine icra eden şahsa aylık maaş olarak 200 kuruşun verildiği görülmektedir. Rakka'da görev icra eden gardiyanın aylık maaşının diğer kazalardan düşük olması kazadaki alım gücünün diğer kazalara oranla düşük olmasından kaynaklanıyor olmalıdır. Hapishaneler Umumi Müdürlüğü tarafından 1910 yılının nisan ayında yapılan atamalarla birlikte Urfa Merkez Hapishanesi ile Birecik, Suruç, Harran ve Rakka kazalarında bulunan hapishane ve tevkifhanelerde görev icra eden 1 müdür, 1 kâtip ve 11 gardiyan olmak üzere toplam 13 idari personel için 2.735 kuruş ödeme yapıldığı ifade edilebilir.

1910 yılına benzer kayıtların 11 Aralık 1911 tarihinde de tutulduğu saptanmıştır. Bu çerçevede 1911 yılında hapisane veya tevkifhanede çalışan görevlilerle ilgili tutulan kayıtlarda bu tarihlerde de 1 gardiyanın görev icra etmeye devam ettiği tespit edilmiştir. Lakin bu yıla ait elde edilen bilgiyi bir önceki yıldan ayırt eden temel özellik gardiyanın ismine yer verilmiş olmasıdır. Hasan Efendi adındaki bu gardiyan memuruyla ilgili tespit edilebilmiş verilerden hareketle gardiyanın esasen 10 Kasım 1909 tarihinde hapisane veya tevkifhaneye tayin edildiği söylenebilir (BOA. DH. MB. HPS. M. 3/4). Gardiyanın aylık maaşı ise bir önceki yılda tabloda belirtildiği gibi 200 kuruş olarak belirlenmiştir. 1909 ile 1911 yılları arasında hapisanede görev icra eden gardiyanların aylık maaş olarak 200 kuruş aldıkları tespit edilmiştir (BOA. DH. MB. HPS. M. 53/1-7).

1911 yılının yanı sıra kaza hapisanesinde veya tevkifhanesinde görev icra ettiği tespit edilen görevlilerin olduğuna dair bir diğer kayıt da 1913 yılı mayıs ayına aittir. Bu kayıtlar incelendiğinde daha önceki yıllarda olduğu gibi kazada hapisanenin güvenlik ve idari işlerinin bir gardiyan tarafından idare edildiği saptanmıştır. Bu gardiyanın aylık maaşı ise tıpkı 1909 ile 1911 yılları arasında olduğu gibi 200 kuruş olarak belirlenmiştir. Suruç kazasının yanı sıra diğer kazalar olan Birecik ile Rumkale hapisanelerinde de görev icra eden birer gardiyanın her birinin de aylık 200 kuruş maaş aldığı tespit edilmiştir. Böylece Urfa sancağına bağlı olan Suruç kazasında olduğu gibi diğer kazalarda da gardiyan maaşlarında bir farklılığın olmadığı görülmektedir (BOA. DH. MB. HPS. M. 8/46-2, 52).

Kaza hapisane veya tevkifhanesinde görev icra eden idari personele dair bilgilerin elde edildiği bir diğer yıl 1917 senesi olmuştur. Lakin 1917 yılında hapisaneyle ilgili verilen bilgileri daha önceki yıllarda verilen bilgilerden ayırt eden husus sadece bir gardiyanın görev icra ettiği ve maaşına dair bilginin verilmemiş olmasıdır. Bu bilginin yanı sıra hapisanede müdür ve kâtibin bulunmadığına dair bilgi de aktarılmıştır. Bu bilgilerden hareketle hapisane veya tevkifhanede güvenliğin yanı sıra idari ve kayıt işlemlerinin de tek kişi tarafından yürütüldüğü söylenebilir (BOA. DH. MB. HPS. 159/46-10).

1909 ile 1911 yılları arasında kaza hapisane veya tevkifhanesinde 200 kuruş aylık maaşla görev icra eden gardiyanın maaş değerinin diğer kaza ve sancak hapisanelerindeki gardiyanlarla kıyaslanması açısından Ergani Madeni Umumi Hapisanesi'nde görev icra eden gardiyanın maaşı örnek gösterilebilir. Şöyle ki, 1911 yılında sancak hapisanesinde görev üstlenmiş olmasına rağmen 150 kuruş aylık maaş ile Suruç kazasında görev icra eden gardiyandan aylık 50 kuruş düşük maaş aldığı saptanmıştır. Bu bilgiden hareketle Suruç kazasındaki memurun Ergani Madeni Umumi sancağına oranla alım gücünün az da olsa düşük olduğu ve Suruç'un kaza

olmasına rağmen bir sancak idaresine göre hayat pahalılığına sahip olduğu söylenebilir (BOA. DH. MB. HPS. M. 53/1).

Sancak hapishanesi dışında farklı bölgede bulunan bir kaza hapishanesinde görev icra eden gardiyanın almış olduğu maaş ile Suruç Hapishanesi'nde vazife icra eden gardiyanın aldığı maaşın kıyaslanması da konuyu daha anlaşılır kılacaktır. Bu bağlamda, Adana vilayetine bağlı olan Mersin sancağı sınırları içerisinde bulunan Mut Hapishanesi görevlileri örnek olarak incelenebilir. Şöyle ki, 1911 yılında Mut kazasında bulunan hapishanede gardiyan olarak görev icra eden şahsın aylık maaşının 150 kuruş olduğu tespit edilmiştir. Bu durum ise farklı kazalarda görev icra eden gardiyanların aylık maaşlarının farklılık gösterdiği ancak bu farklılığın çok fazla olmadığını göstermektedir. Gerek bir sancak hapishanesi olan Ergani Madeni Umumi gerekse kaza hapishanesi olan Mut hapishanelerinde gardiyanlık vazifesine yerine getiren memurların aylık maaşlarının 150 kuruş, Suruç Hapishanesi'ndeki gardiyanın ise 200 kuruş olması Suruç kazasında görev icra eden gardiyanın diğer bölgelerdeki memurlardan bir miktar fazla gelir aldığını göstermektedir. Bu tespitten hareketle diğer bölgelere oranla fazla maaşın alınması alım gücünün iyileştirilmesine yönelik bir girişim olarak söylenebilir (BOA. DH. MB. HPS. M. 53/1-2; Dağ, 2022: 178).

Kaza hapishane veya tevkifhanesinde görev yapan gardiyanların diğer bölgelerdeki gardiyanların maaşlarıyla kıyaslanmasının yanı sıra Suruç kazasında diğer kurumlarda devlet memuru veya özel kurumlarda çalışan görevlilerin maaşlarıyla da kıyaslanmasında fayda vardır. Sözgelimi, 27 Ekim 1910 tarihinde Ahmet Hamdi Efendi 250 kuruş aylık maaş ile Ziraat Bankası Suruç Şubesi sandık memurluğu yardımcılığına daha sonra ise 1911 yılında 150 kuruş maaşla Suruç Maliye Müfredat Kâtipliğine tayin edilmesi örnek olarak gösterilebilir (BOA. DH. SAİDd. 177/393, 199). Yine 1911 yılında 250 kuruş maaşla Mehmet Fevzi Efendi'nin Ziraat Bankası Şubesi sandık yardımcılığına (BOA. DH. SAİDd. 182/41, 42) ve son olarak 1910 yılında 300 kuruş aylık maaş ile Suruç Bidayet Mahkemesi Sorgu Hakimliği'ne atanan İbrahim Halil Efendi örnek olarak incelenebilir (BOA. DH. SAİDd. 175/219, 113; Sağır, 2018: 79). Birecik kazasında özel sektör olarak nitelendirebileceğimiz Reji Memurluğunda 1907 yılında görev icra eden Mustafa Hakkı Efendi'nin 150 kuruş aylık maaş aldığı saptanmıştır. Gerek kaza içerisinde görev yapan devlet memurları gerekse çevre kazalarda görev icra eden özel sektör çalışanlarından farklı pozisyonlarda istihdam edilmiş şahısların maaşları ile yapılan kıyaslamada Suruç kazasında gardiyan olarak vazife üstelenen şahısların diğer görevlilerden çok düşük veya çok yüksek maaş almadıkları söylenmekle birlikte 100 kuruş düşük veya 50 kuruş fazla gelir aldıkları söylenebilir (BOA. DH. SAİDd. 161/247-347; Ekinci, Asoğlu, 2020: 259).

Genel olarak Suruç Hapishanesi'nde görev yapan idari personel ile ilgili bilgiye ulaşılmamakla birlikte hapishanenin kaza hapishanesi olması hasebiyle bir gardiyan

tarafından idare edildiği görülmektedir. Hapishane veya tevkifhanede genel olarak gardiyan istihdamının gerçekleştiği ancak müdür, kâtip veya başgardiyanlık vazifesini icra eden idari personelin olmadığı tespit edilmiştir. Bu gibi görevlilerin tespit edilememiş olması kazanın nüfus oranının düşük olmasına⁷ bağlı olarak hükümlü veya tutuklu sayısının az olmasından dolayı gardiyan dışındaki görevlilerin vazifelendirilmesine ihtiyaç olmadığı düşüncesinin yanı sıra yapıdan kaza hapishanesi olmasından ileri gelmektedir. Bu nedenden dolayı çalışmada değerlendirilen bir diğer konu hapishane veya tevkifhanedeki mahkûm ile mevkufun durumu olmuştur.

Suruç Hapishanesi'nin Mahkûm ve Mevkuf Durumu

Ülkenin diğer çoğu hapishanesinde olduğu gibi Suruç Hapishanesi'nde de bulunan suçlular, kendi aralarında bir takım tasnife tabi tutulmuşlardır. Şöyle ki, ilk etapta suçlular cinsiyetlerine göre kadın ve erkek suçlu olmak üzere iki sınıfa ayrılmış olup, kaldıkları koşullar ise birbirinden ayrıdır. Her ne kadar Suruç kazasında kadınlara mahsus bir hapishane olmasa da imparatorluk genelinde çoğu vilayet ve sancak merkezlerinde bu tür hapishanelerin mevcut olduğu saptanmıştır. Hapishane veya tevkifhanede bulunan şahısların işlemiş oldukları suç türlerine göre kabahat, cünha ve cinayet olarak tasnif edildikleri saptanmıştır. Suçlular arasında bir diğer ayrım türü ise hapishane veya tevkifhanede kaldıkları süre ile ilgili olmuştur. Buna göre hakkında hüküm verilmiş olan şahıslar mahkûm veya tutuklu olarak addedilirken yargılama süreci devam eden veya hakkında henüz nihai kararın verilmesi beklenen şahıslar ise mevkuf bir diğer ifadeyle tutuklu olarak tanımlanmıştır. Mahkûm veya hükümlü hapishanede tutulurken, mevkuf veya tutuklu ise tevkifhanede tutulmuştur.

Bu tür tasnife tabi tutulan hükümlü veya tutuklularla ilgili istatistiki verilerin merkezi idareye periyodik aralıklarla iletiliği saptanmıştır. Şöyle ki, 20. yüzyılın başlarına kadar ülke genelinde olduğu gibi Urfa bölgesinde de aktif olan hapishane ya da tevkifhanelerde yatmakta olan hükümlü ile tutuklu sayılarına ve suç türlerinin yanı sıra genel durumlarıyla ilgili bilgiler defterlere işlenerek Zaptiye Nezareti'ne iletilmiştir. Lakin 1909 yılında Zaptiye Nezareti'nin lağvedilmesiyle birlikte bu defterler Dâhiliye Nezareti'ne gönderilmeye başlanmıştır. Bu defterler 1909 yılından itibaren yılda üç defa hazırlanarak Dâhiliye Nezareti'ne iletilmektedir. Bu bağlamda, aralık ile mart ayları arasındaki istatistiki veriler mart ayında, nisan ile temmuz ayları arasındaki istatistiki veriler temmuz ayında ve son olarak ağustos ile kasım ayları arasındaki veriler kasım ayında nezarete iletilmektedir. Böylece yılda üç defa hapishane ve

⁷ 1865 yılında Rumkale 10.054, Birecik 9.699, Urfa 28.719 kişiyken Suruç ise 6.537 kişiden ibarettir. 1880 yılında Rumkale kazası 3.053 hane, Birecik kazası 2.721 hane, Urfa ise 24.773 hane iken Suruç kazası ise 1.391 haneden ibarettir (Öğüt, 2008: 26, 326). 1927 yılında ise Birecik'in nüfusu 31.472 kişi, Siverek'in nüfusu 43.122 kişi ve Urfa'nın nüfusu 58.633 kişiyken Suruç kazasının nüfusu ise 18.623'tür (İlyas, 2019: 148).

tevkifhanede bulunan hükümlü ve tutuklularla ilgili güncel bilgilerin nezarete aktarıldığı görülmektedir (Bilirli, 2018: 98).

Merkezi idarenin hapishane ve tevkifhanelerdeki hükümlü ile tutuklularla ilgili genel durumdan haberdar etmek amacıyla yapılan uygulamanın Suruç Hapishanesi için de söz konusu olduğu söylenebilir. Sözgelimi, 1911 yılında Suruç Hapishanesi'nde yatmakta olan hükümlü ile tutuklulara dair verilerin Dâhiliye Nezareti tarafından talep edilmesi örnek olarak incelenebilir. Şöyle ki, 31 Ağustos 1911 tarihinde nezarete iletilmiş olan bu yoklama cetveli incelendiğinde 22 hükümlünün bulunduğu saptanmıştır. Hükümlü olan şahısların suç türlerine bakıldığında ise 4 şahıs cünha gibi hafif suçlardan dolayı hükümlü bulunurken, 18 şahısın ise çeşitli suçlardan dolayı hükümlü olduğu tespit edilmiştir. 1911 yılının ağustos ayına ait olan bu verilerde hapishanede yatmakta olan şahısların ceza sürelerine dair çıkarımda bulunmak mümkündür. Şöyle ki, yoklama cetvelinde sadece hükümlü olanların belirtilmiş olması, tevkifhanede bulunan tutuklunun olmadığını göstermektedir. Bu durum ise mevcut 22 suçlunun cezasının kesilmiş olduğunu yargılama sürecinde olan şahsın veya hüküm bekleyen suçlunun olmadığını göstermektedir. Cetvelde belirtilmeyen bir diğer husus da hükümlülerin cinsiyet türleri olmuştur. Ağustos ayında Dâhiliye Nezareti'ne iletilmiş olan bu yoklama cetvelinde nisan ile temmuz ayları arasındaki zaman zarfında hapishanede bulunan hükümlülere dair veriler içermektedir (BOA. DH. MB. HPS. 143/50).

1911 yılının ikinci dört aylık yoklama cetvelindeki ayrıntılı bilgilerin aksine daha kısıtlı veriler içeren bir diğer yoklama cetveli ise 1913 yılının ilk dört aylık sürecini içermektedir. Bu yoklama cetveli 1912 yılının aralık ile 1913 yılının ocak, şubat ve mart aylarına dair istatistikî verileri kapsamaktadır. Birinci dört aylık yoklama cetvelini içeren defter kayıtları Urfa Mutasarrıflığı aracılığı ile Dâhiliye Nezareti'ne 12 Mart 1913 tarihinde iletilmiştir. Lakin iletilen bu yoklama cetvelinin içeriği ile ilgili bilgilere ulaşılamamıştır. Nitekim arşiv kaynaklarında yapılan detaylı taramalara rağmen yoklama cetveline dair bilgiye ulaşılamamıştır. Bu yoklama cetveliyle ilgili elde edilen bilgi hapishanenin hükümlü veya tutukluların durumu ile ilgili 12 Mart 1913 tarihinde bir yoklama cetvelinin nezarete iletilmesiyle sınırlı kalmıştır (BOA. DH. MB. HPS. 147/91).

Her ne kadar 1913 yılının birinci dört aylık yoklama cetveli ile ilgili detaylı verilere ulaşılamamış olsa da 1914 yılına ait yoklama cetvelinin içeriğine dair ayrıntılı veriler tespit edilebilmiştir. Şöyle ki, Suruç Hapishanesi görevlileri tarafından 26 Temmuz 1914 tarihinde hapishanede mevcut olan hükümlü ve tutuklularla ilgili kayıtlar Dâhiliye Nezareti'ne iletilmiştir. Dâhiliye Nezareti'ne iletilen bu dört aylık yoklama cetveli hapishanede hükümlü veya tutuklu olarak bulunan şahıslara ait bilgiler içermektedir

(BOA. DH. EUM. MTK. 56/22). Bu bilgiler çerçevesinde hapisane veya tevkifhanede mevcut olan verilere dair bilgiler Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6. 26 Temmuz 1914 Tarihli Suruç Hapishanesi Yoklama Cetveli (Mart-Temmuz)

Suç Türü	Mahkûm Sayısı			Mevkuf Sayısı		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Cinayet	-	-	-	14	-	14
Cünha	7	-	7	6	-	6
Kabahat	1	-	1	-	-	-
Toplam	8	-	8	20	-	20

** (BOA. DH. MB. HPS. 150/67).

Tablo 6'daki veriler incelendiğinde 1914 yılının mart ile haziran ayının sonuna kadarki dört aylık zaman zarfında cinayet suçundan dolayı hükümlü bulunmazken, 14 erkek şahsın tutuklu olduğu görülmektedir. Bu durum ise cinayet suçundan dolayı ceza almış suçlunun hapisanede bulunmadığı ancak cezası kesinleşmemiş ve cinayet işlemiş olma iddiası ile yargılama süreci devam eden tutukluların olduğunu göstermektedir. Cünha suçundan dolayı 7 erkek hükümlü mevcutken, 6 erkek şahıs ise tutuklu olarak görülmektedir. Hafif suç olarak nitelendirilen cünha suçunu işleyip cezası kesinleşmiş ve bu cezanın kaza hapisanesinde infaz edilmekte olan 7 erkek hükümlünün bulunduğu, 6 erkek şahsın ise cezasının kesinleşmediği çıkarımı yapılabilmektedir. Kabahat suçlarından dolayı 1 erkek hükümlü bulunurken tutukluluk aşamasında olan suçlu ise bulunmamaktadır. 1914 yılının ikinci dört aylık yoklama cetvelinde hapisane veya tevkifhanede yatan hükümlü veya tutuklunun geneline bakıldığında ise 8 erkek hükümlü, 20 erkek ise tutukludur. Hapisane veya tevkifhanede yatan toplam hükümlü ve tutuklu sayısı ise 28'dir. Bu verilerden hareketle hapisane bünyesinde tevkifhane için de ayrı yer tahsis edildiği söylenebilir. Kadın hükümlü veya tutuklunun bulunmayışı ise dikkat çekici bir husus olmuştur.⁸

Kadın hükümlü veya tutuklularla ilgili 1911, 1912 ve 1913 yılına ait verilerin kayıtlara yansımaması, 1913 yılında sancağın merkezinde bulunan 22 metrekareden oluşan bir odalık Kadın Hapishanesi'nde veya kazada kayıtlara yansımayan bir hanede⁹ tutuldukları ihtimalini güçlendirmektedir. Nitekim 14 Aralık 1913 tarihine ait yoklama

⁸ Suruç Hapishanesi'ne ait 1914 yılının mart ile haziran ayları arasını içeren yoklama cetveli için Bkz. Ek-2.

⁹ Kadın tutuklular için 20. yüzyılın başlarına kadar genellikle aylık ödemeleri 40 ile 140 kuruş arasında değişen şahıslara ait haneler kiralanarak kadınlar için hapisaneye veya tevkifhane olarak kullanılmaktaydı. Kadın hükümlü veya tutukluların güvenliği ise hane sahibesi veya din görevlileri ya da imam veya müezzinler tarafından sağlanmaktaydı (Temel, 2022: 538). Her ne kadar Suruç kazasında buna dair uygulamanın hayata geçirildiğine dair bilgi tespit edilememiş olsa da Mersin'de 1885 yılında Müezzin Mustafa Efendi'ye ait olan hanenin kiralanarak, kendisinin de gardiyan olarak 100 kuruş aylıkla atanması örnek gösterilebilir (BOA. DH. MKT. 1409/76; BOA. ŞD. 2126/29).

cetvelinde 11 erkek hükümlünün yanı sıra 1 kadın hükümlünün de olduğuna dair veriler kayıtlara geçmiştir. Bu kadın hükümlünün barınma alanı ile ilgili bilgiler ise mevcut değildir. Nitekim arşivde yapılan taramalar neticesinde konuyla ilgili bilgiye ulaşılamamıştır (BOA. DH. MB. HPS. M. 10/5).

1914 yılına ait verilen detaylı bilgilerin yanı sıra hapishane veya tevkifhanede bulunan hükümlü ile tutuklulara dair ayrıntılı verilerin elde edildiği bir diğer yıl da 1915 senesi olmuştur. Bu çerçevede 1915 yılının mart ile kasım ayları arasındaki zaman zarfında işlenen kayıtlar tespit edilmiştir. Bu kayıtlara bakıldığında ise hapishane ve tevkifhanede bu dönemde cinayet suçundan dolayı hükümlü bulunmazken¹⁰ 13 erkek şahsın tutuklu olduğu tespit edilmiştir. Bu tespitten hareketle mart ile kasım ayları arasında hükümlü mahkûmun işlemlerinin yapılmadığı, ancak yargılama süreci devam edip, cezası kesinleşmeyen 13 şahsın bulunduğu söylenebilir. Cünha suçundan dolayı 4 erkek hükümlü ve 6 erkek tutuklu mevcuttur. Kabahat suçlarından dolayı ise hükümlü bulunmazken, 19 erkek tutuklu bulunmaktadır. Verilen bilgilerden hareketle 1915 yılının mart ile kasım ayları arasında toplamda 42 erkek şahsın hapishane veya tevkifhanede işlemlerinin yapıldığı, Bunlardan 38'inin tutuklu olduğu 4'ünün ise cezası kesinleşip hüküm yemiş hükümlülerden oluştuğu söylenebilir. Daha önceki dönemin aksine 1915 yılında hapishanenin değil de tevkifhanenin yoğun olduğu çıkarımı yapılabilmektedir. 1914 yılının verilerinde görüldüğü gibi bu dönemde de hapishanede hiç kadın hükümlü veya tutuklunun olmadığı saptanmıştır (BOA. DH. MB. HPS. M. 20/64).

Sonuç

Suçluların ıslah edilmesine yönelik modern anlamda kurulan ilk hapishaneler, 18. yüzyılda Avrupa ülkelerinde ortaya çıkmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nda ise bu manada hapishanelerin kurulması Tanzimat Dönemi ile başlamıştır. Avrupalı ülkelerin diplomatik baskı ve etkileri her alanda olduğu gibi hapishanelerin ıslahı konusunda da etkili olmuştur. Başlatılan bu ıslahat çalışmaları neticesinde suçluların cezalarının infazının gerçekleşmesi için tutuldukları mahbeslerden hapishanelere geçiş sağlanmıştır. Ancak bu geçiş genel anlamda vilayet ve sancak merkezlerinde gerçekleşmiştir. Kazalarda ise hükümet konaklarının belirli bölgelerinin hapishane için

¹⁰ Cinayet suçundan hükümlü veya tutuklu olan şahısların genel olarak sancak veya vilayet hapishane ya da tevkifhanelerinde cezaları infaz edilmekteydi. Suruç Hapishanesi kaza hapishanesi konumunda olduğundan dolayı cinayet suçunu işlemiş olan kişilerin genellikle vilayet veya sancak hapishanesine sevk edilmiş olmalılardır. Nitekim 1913 yılı kayıtlarına göre Urfa Hapishanesi'nde cinayet suçunu işlemiş olan hükümlü veya tutukluların barınması için hapishane veya tevkifhane bünyesinde büyük bir odanın bulunduğu saptanmıştır. Bu bağlamda hapishanede cinayet suçundan dolayı 1914 yılının temmuz ile ekim ayları arasında 104 erkek hükümlü, 87 erkek tutuklu, 1915 yılının ocak ile nisan ayları arasında 61 erkek hükümlü, 123 erkek tutuklu, 1918 yılının ocak ile nisan ayları arasında 98 erkek hükümlü, 216 erkek ise tutuklu olarak yatmaktaydı (BOA. DH. MB. HPS. 150/67-3; BOA. DH. MB. HPS. M. 16/53; BOA. DH. MB. HPS. M. 20/64-4; BOA. DH. MB. HPS. M. 33/49; Bilirli, 2018: 95).

ayrılması uygulaması uzun yıllar devam etmiştir. Bu hapishanelerden biri de Suruç kazasında kurulmuştur. Suruç'un, Halep vilayetine bağlı olan Urfa sancağı sınırları içerisinde bir kaza olması hasebiyle hükümlü veya tutuklular için ayrı bir hapishane binasının yapılmadığı saptanmıştır.

20. yüzyılın başlarında hapishanenin kaza düzeyinde bırakılması bölgede tutulan hükümlü veya tutuklular açısından birtakım sorunların doğmasına neden olmuştur. Suruç Hükümet Konağı'nın alt katında yer alan 2 odanın koğuşa çevrilererek hükümlü veya tutuklulara barınma alanı olarak tahsis edilmiş olması, zaman zaman suçu kesinleşmiş veya yargılama aşamasında olan şahısların sayılarında artışın olmasına bağlı olarak barınma sorunu ortaya çıkmıştır. Yapının 1852 yılında inşa edildiğinden hareketle eski olması ve tadilat işlerinin aksatılmasına bağlı olarak hapishane veya tevkifhanenin fiziki yapısıyla ilgili sıklıkla şikâyetler meydana gelmiştir. İletilen şikâyet metinlerinde ise çözüm hususunda taleplerde bulunulmuştur. Sözgelimi, 1911 yılında merkeze iletilen şikâyet metinlerinden birinde hapishane veya tevkifhane için yeni bir arazi ve binanın belirlenmiş olması ve gerekli bütçenin sağlanarak hapishane veya tevkifhanenin oraya taşınmasına yönelik talepte bulunulması örnek gösterilebilir. Lakin kaza nüfusu ve hapishane veya tevkifhanede tutulan hükümlü veya tutuklu sayısı göz önünde bulundurularak bu talep Dâhiliye Nezareti tarafından geri çevrilmiştir. Mevcut hapishane veya tevkifhanenin sahip olduğu sağlıksız ortamın iyileştirilmesi ve fiziki yapının ıslah edilmesine yönelik zaman zaman girişimler gerçekleştirilmiştir. Ancak bu girişimler sorunu tamamen ortadan kaldırmaya kifayet etmemiştir.

Hükümlü veya tutuklular açısında yaşanan bu tür sorunların yanı sıra savaş yıllarında imparatorluğun hapishane görevlilerine yeterli maaş sağlayamadığından dolayı kaza hapishane veya tevkifhane uzun yıllar müdür ve kâtip olmadan bir gardiyan tarafından idare edilmiştir. Ayrıca kazada hükümlü veya tutuklu kadınlara mahsus bir hapishane, koğuş ya da tevkifhanenin olmaması ve kadın gardiyanın bulunmaması da bir diğer problem olarak ortaya çıkmıştır. Kaza hapishanesi veya tevkifhanesinin hükümlü ya da tutuklu mevcudu ile görevlilerine dair kısıtlı da olsa verilere ulaşılmıştır. Fakat hapishane ya da tevkifhanede vazife icra eden mevcut görevliler ile yatmakta olan hükümlü ile tutukluların beslenme ve sağlık koşullarına dair verilere ulaşılamamış olması çalışmanın sınırlılığını oluşturmuştur.

1852 ile 1920 yılları arasında Suruç kazasında faaliyette olan hapishane veya tevkifhane ile ilgili yürütülen çalışma neticesinde giriş bölümünde belirtilen suallere cevap aranmaya çalışılmıştır. Çalışmalar neticesinde şu bulgular elde edilmiştir; Hapishane veya tevkifhanenin müstakil bir binasının olmadığı ve Suruç Hükümet Konağı altında bulunan 2 odanın hapishane veya tevkifhane için koğuşa dönüştürüldüğü tespit edilmiştir. Hapishane veya tevkifhane fiziki yapı açısından yeterli olmamakla birlikte 1852 yılından 1920 yılına kadar periyodik aralıklarla fiziki

açından ıslah edilmesi için tadilata tabi tutulmuştur. Bu tadilatın ise özellikle 19. yüzyılın son çeyreği ile 20. yüzyılın ilk çeyreğinde yoğunlaştığı saptanmıştır. Ayrıca yapının eski olmasından dolayı her ne kadar hükümlü veya tutukluların sağlık durumları ile ilgili bilgiye ulaşılamamış olsa da sağlık açısından elverişli bir ortama sahip olmadıkları çıkarımı yapılabilmektedir. Nitekim yapının eski olması rutubetli ortamın oluşmasına neden olduğu gibi özellikle kış aylarında ciddi sağlık sorunlara davetiye çıkarabilmektedir.

Hapishane veya tevkifhanede görev icra eden idari personel kalabalık olmamakla birlikte genel itibarıyla özellikle 1900 ile 1920 yılları arasında 20 yıllık zaman zarfında müdür ve kâtip olmadan bir gardiyan tarafından idare edildiği tespit edilmiştir. 1900 yılı öncesi 1852 yılına kadar ise hapishanenin diğer özelliklerine dair verilere olduğu gibi idari personel ile ilgili bilgilere de ulaşılamamıştır. Kadınlara mahsus bir hapishane, tevkifhane veya koğuşun bulunduğu dair verinin tespit edilememiş olması veya diğer çoğu bölgelerde olduğu gibi kazada bir hanenin kiralanarak kadınlara ayrı mekânın oluşturulduğuna dair bilginin olmaması, kazada suç işlemiş kadın hükümlü veya tutuklunun olmadığı tezinde bulunmaya yeterli gelmemektedir.

Netice olarak Suruç kazasının nüfus mevcudunun fazla olmaması ve gerek sancak merkezinden gerekse çevre bölgelerden hapishane veya tevkifhaneye hükümlü ya da tutuklu sevkinin yapılmamış olması hükümlü veya tutuklular arasında yoğunluktan dolayı sorun yaşadığına dair veriler elde edilememiştir. Bu durum ise Dahiliye Nezareti'nin, her ne kadar bu hususlarda şikayetler ve çözüm hususunda talepler meydana gelmiş olsa da kazada erkeklere ve kadınlara mahsus bir hapishane ya da tevkifhanenin yeniden inşa edilmesine ihtiyaç olunmadığı, mevcut yapıda tadilat işlemleri ile bu gibi ihtiyaçların giderilebileceği ve gardiyan dışında personel artırımına gidilmesine gerek olmadığı hususunda karar almasında etkili olmuştur.

Makalenin Araştırma ve Etik Beyanı Bilgileri

Yazarın Çıkar Çatışması Beyanı	Araştırmaya konu olan durum, olgu veya kurum ile yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.
Yazar Katkı Oranı Beyanı	Çalışmanın tüm bölümleri yazarın kendisi tarafından tamamlanmış olup, yazarın katkı oranı %100'dür.
Etik Kurul Onay Belgesi	Araştırma/inceleme sırasında etik kurul onay belgesi gerektiren herhangi bir bilimsel yöntem kullanılmamıştır.

Kaynakça

- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)
Dâhiliye-Defterler (DH. SAİD.D): 161/247, 177/393, 182/41, 175/219.
- Islahat Belgeleri (DH. TMİK. S.): 31721/3.
- Maliye Nezareti Emlak-i Emiriyye Müdüriyeti Belgeleri (ML. EEM.): 1331/12, 1040/22.
- Mebânî-i Emîriye ve Hapishâneler Müdüriyeti Belgeleri (DH. MB. HPS.): 92/18, 143/16, 5/7, 16/6, 125/14, 164/38, 159/46, 143/50, 147/91, 150/67, 3/21.
- Mebânî-i Emîriye ve Hapishâneler Müdüriyeti Müteferrik Belgeleri (DH. MB. HPS. M.): 54/3, 2/117, 3/4, 53/1, 8/46, 20/64, 10/05, 16/53, 20/64, 33/49, 53/1-2.
- Mektubi Kalemi (DH. MKT.): 461/39, 1409/76.
- Muhaberat ve Tensikat Müdüriyeti Belgeleri (DH. EUM. MTK.): 56/22.
- Sadaret-Mühimme Kalemi Evrakı (A.) MKT. MHM.): 400/31.
- Şura-yı Devlet Belgeleri (ŞD): 2115/5, 2126/29.

Araştırma ve İnceleme Eserler

- Alim Baran, T., (2008). "Mütareke Döneminde İtilaf Devletlerinin Hapishaneler Üzerindeki Denetimi", *Belleten Dergisi*, 72(263), 155-174.
- Arslan, R., (2020). 20. Yüzyılın Başlarında Osmanlı Hapishaneleri: Bartın Hapishanesi Örneği. *Belgi Dergisi*, (19), 2116-2140.
- Arslan, R., (2019). 20. Yüzyılın Başlarında Devrek Hapishanesi. *Turkhis Sutudies Historical Analysis*, 14(4), 735-748.
- Atar, Z., (2011). 20. Yüzyılın Başlarında Turgutlu Hapishanesinin Genel Durumu. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 87-101.
- Artuk, M. E., Alşahin, M. E., (2016). Hapis Cezalarının ve Cezaevlerinin Tarihi Gelişimi, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 21(2), 145-185.
- Akın, H., (2011). Osmanlı Devleti'nde Hapishane Islahatına Dair 1893 Tarihli Bir Nizamname Önerisi. *History Studies International Journal Of History*, 3(3), 43-66.
- Bardakoğlu, A., (1997). Hapis. *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 16, Ankara: Türk Diyanet Vakfı Yayınları.
- Bilirli, T., (2018). 20. Yüzyılın Başlarında Urfa Hapishanesinin Genel Durumu. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(57), 92-103.
- Çakmakoglu Kuru, A., (2004). *Sinop Hapishanesi*. (1.b.) Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Çelik, Y., (2008). Hapishane Tarihimizden Bir Kesit: Üsküdar Paşakapısı Tevkifhanesi ve Mütareke Dönemi'nde İşgali. *Belleten Dergisi*, 72(264), 603-627.

- Dağ, M., (2022). Osmanlı Taşrasında Bir Ceza İnfaz Kurumu: Mut Hapishanesi Örneği (1890-1920). *Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 167-201.
- Daşçioğlu, K., (2017). XX. Yüzyıl Başlarında Dinar (Geyikli) Hapishanesi. *Belgi Dergisi*, (13), 316-330.
- Demiryürek, H. (2016). Hüdavendigâr Vilayetinde Hapishaneler ve Mahpuslar (1914-1917). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(42), 552-562.
- Devellioğlu, F. (2010). *Osmanlı-Türkçe Ansiklopedik Lügatı*, (26. b.). Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Demirkol, K. (2012). *II. Meşrutiyet Döneminde Edirne Vilayeti Hapishanesi*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Erim, N., (1984). Osmanlı İmparatorluğu'nda Kalebentlik Cezası ve Suçların Sınıflandırılması Üzerine Bir Deneme. *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, 4(4), 79-88.
- Eren, M., (2013). Osmanlı'dan Günümüze Türkiye Hapishanelerinin Üç Dönemi. *Toplum ve Kuram Dergisi*, 8, 93-110.
- Ekinci, A., Asoğlu, İ. (2020). Son Dönem Osmanlı Bürokrasisinde Urfalı Memurlar. *Osmanlı Urfası*, (II), 227-268.
- Güneş Y., Zübeyde, N. E., (2016 Mayıs 22). İstanbul Tersane Zindanı. *IV. Uluslararası Osmanlı İstanbulu Sempozyumu*, İstanbul.
- Güneş, M., (2017). Osmanlı Devleti'nin Son Dönemlerinde Kırşehir Hapishanesi (1873-1919). *Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(14), 64-84.
- Gönüllü, A. R., (2011). Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Isparta Hapishanesi (1867-1920). *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 29, 349-392.
- Haniççe, M., Şeyhoğlu, E., (2010). Osmanlı Devleti'nde Bir Ceza İnfaz Kurumu Olarak Hapishaneler ve Kadınlar. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 405-436.
- İlyas, A., (2017). 1927 Nüfus Sayım Sonuçlarına Göre Urfa Nüfusunun Genel Yapısı ve Özelliği. *Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, 12(24), 143-156.
- Karabacak Yılmaz, M., (2022). Hudud-ı Hakanide Bir Kasaba: Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Hopa'da Hapishane ve Asayiş. *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 33, 57-184.
- Karaca, A., (2010). XIX. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Fahişe Hatunlara Uygulanan Cezalar: Hapis ve Sürgün. Ed. Emine Gürsoy Naskali, Hilal Oytun Altun, *İçinde Hapishane Kitabı*, (2. b.). İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Kolay, E., (2022). Konya Vilayeti Merkez Hapishanesi İçin Hazırlanan Hapishane Projeleri. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 54, 406-420.
- Olpak Koç, C., (2020). Kadın (Nisa) Hapishaneleri Bağlamında Yıldırım Bölge Kadınlar Koşuşu ve Bursa Cezaevi Anı/Romanlarında Kadın Gardiyanlar. *Adalet Dergisi*, 1(64), 607-628.

- Öntüğ, M. M., Yılmaz, B., (2021). XIX. Yüzyılın Sonları-XX. Yüzyıl Başlarında Rize Hapishanesi'nin Genel Durumu. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, XVIII (69), 57-69.
- Öğüt, T., (2008)., XVIII. ve XIX. Yüzyılda Birecik Sancağında İktisadi ve Sosyal Yapı. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Öztürk, S., (2014). *XIX. Yüzyıl Osmanlı Ceza Sisteminde Dönüşüm: Zindandan Hapishaneye Geçiş*. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Özçelik, M., (2011). Mütareke Dönemi'nde Osmanlı Hapishanelerin Durumu. *CTAD*, 7(14), 16-39.
- Özçelik, A., Çolaker, V., (2022). 19. Yüzyıl Sonu ve 20. Yüzyıl Başlarında Selanik Hapishanesi. *International Journal Of Social Sciences*, 6(1), 203-238.
- Saner, Y., (Baskı Yılı Yok). Osmanlı'nın Yüzyıllarca Süren Cezalandırma ve Korkutma Refleksi Prangaya Vurma. Ed. Noemi Levy, Alexandre Toumarkine, İçinden Osmanlı'da Asayiş, Suç, ve Ceza 18.-20. Yüzyıllar, (1. b.), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Sağır, A., (2018). *Osmanlı Bürokrasisinde Urfalı Memurlar (1848-1912)*. (1. Baskı), Ankara: Başlangıç Yayınları.
- Saykı, K., (2020). *Osmanlı'nın Son Döneminde Kayseri Merkez ve Kaza Hapishaneleri*. (1.b.). Konya: Eğitim Yayınları.
- Sunay, S., (2018). Son Dönem Osmanlı Taşra Hapishanelerine Bir Örnek: Bolvadin Hapishanesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(1), 43-66.
- Sülek, Y., (2019). *19. Yüzyıl Sonu ve 20. Yüzyıl Başlarında Teke Sancağı'nda Hapishaneler*. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Schull, K., (Baskı Yılı Yok). Tutuklu Sayımı: Jön Türklerin Sistemik Bir Şekilde Hapishane İstatistikleri Toplama Çalışmaları ve Bunların 1911-1918 Hapishane Reformu Üzerine Etkileri. Ed. Noemi Levy, Alexandre Toumarkine, İçinden Osmanlı'da Asayiş, Suç, ve Ceza 18.-20. Yüzyıllar, (1. b.), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Şen, Ö., (2007). *Osmanlı'da Mahkûm Olmak: Avrupalılaştırma Sürecinde Hapishaneler*, (1. b.), İstanbul: Kapı Yayınları.
- Şimşek, E., (2017). XX. Yüzyıl Başlarında Trabzon Hapishanesi (1900-1914). *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 23, 163-196.
- Tan, H. (2020). Osmanlı Devleti'nde Hapishanelerin İslah Çalışmalarına Dair Bir İnceleme: Çarşamba Hapishanesi. *History Studies International Journal Of History*, 12(3), 1057-1084.
- Tanış, C., (2018). Osmanlı Devleti'nde Hapishane İslahatı: Muş Hapishanesi Örneği (1908-1914). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(57), 141-146.

- Tanık, İ. H., (2022). "Cumhuriyet Döneminde Halfeti'de İdari ve Siyasi Gelişmeler (1954-1999)", Ortaçağ'dan Günümüze Rumkale ve Halfeti, 355-394. Ed. Yasin Taş, İstanbul: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Tamgöğü, A. B., (2020). Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Galatasaray Tevkifhanesi. *VAKANÜVİS-Uluslararası Tarih araştırmaları Dergisi*, 5(1), 478-499.
- Temel, M., (2022). Aydın Sancağında 1919'da İnşası Planlanan Kadın Hapishanesinin Müfredat Keşif Defteri ve Projesi. *Turcology Research*, 75, 537-548.
- Temel, M., (2009). XX. Yüzyılın Başlarında Mentеше Sancağı Hapishaneleri. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 26, 109-135.
- Tekdal, D., (2022). Osmanlı Son Döneminde Bir Sancak Hapishanesinden Yansımalar: Birçok Yönüyle Malatya Merkez Hapishanesi. *İçtimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 115-151.
- Tekin, S., Özkes, S., (2008). Cumhuriyet Öncesi Türkiye'de Hapishane Sorunu. *ÇTTAD*, XII(16-17), 187-201.
- Tekin, S., (2008). Dr. Polliç Bey'in 1918 Tarihli Raporuna Göre Berlin ve Aydın Vilayeti Hapishanelerine Genel Bir Bakış. *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 24(24), 205-221.
- Türkkan, H., (2020). XX. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Hapishaneleri (Ereğli Hapishanesi Örneği). *Turkish Studies-Historical Analysis*, 15(1), 261-272.
- Türkkan, H., (2020). XX. Yüzyıl Başlarında Gerede Hapishanesi. *Belgi Dergisi* 20, 2823-2840.
- Yılmaz, İ., (2019). Osmanlı Devleti Son Döneminde Adana Hapishanesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(4), 1411-1431.
- Yıldız, Ö., (2015). Osmanlı Hapishaneleri Üzerine Bir Değerlendirme: Karesi Hapishanesi Örneği. *Akademik Bakış Dergisi*, 9(17), 91-111.
- Yıldız, G., (2012). *Mapushane Osmanlı Hapishanelerinin Kuruluş Serüveni (1839-1908)*. (1.b.). İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Reflections from a District Prison in the Ottoman Empire: Suruç Prison in All Aspects (1852-1920)

Extended Summary

Purpose and Significance

The main purpose of this study, which covers the first quarter of the 20th century; The aim of this study is to examine the reflections of the works carried out for the improvement of the places called prisons or dungeons, where the prisoners were held, in the Suruç district. After the reform studies in 1840, 1851, 1858 and 1859, with the regulation that was put into effect in 1880, serious changes were made regarding prisons, convicts and prison staff. As a result of these regulations, which were made by taking western law and modern prisons as an example, the prisons in the liva, sanjak and district centers were rebuilt or repaired. However, despite all the activities undertaken during both the Tanzimat and Constitutional Monarchy period and the period when the Unionists took over the administration, the desired goal could not be achieved in the studies for the improvement of the prisons. The main reason for this was the long wars in the empire. In this context, the physical structure of the Suruç Prison, the general condition of the prisoners, the density of the prisoners as well as the types of crimes and gender distributions, health conditions, and lastly, the situation of the administrative staff working in the prison are discussed. As a result of the developments that took place, answers are sought to some questions regarding the general condition of the prison. Specific questions include whether Suruç Prison had a separate building or it was in the Government House, whether the physical structure of the prison was adequate, what the number and health status of the prisoners were, whether the administrative staff working in the prison was sufficient, and whether there was a women's prison.

Method

The introduction part of the study discusses the terms related to prison concepts and the reform studies carried out in the Ottoman Empire by taking European countries as an example. Under the title of "Physical Structure and Reform Studies of Suruç Prison", the construction works and developments carried out for the improvement of the physical structure between 1852 and 1920 are discussed. Under the title of

"Administrative Staff of Suruç Prison", the focus is on the data on the administrative staff working in the prison and their salaries. Finally, under the title of "Prisoner and Detention Status of Suruç Prison", data on the types of crimes, genders and detention conditions of the prisoners held in the prison are examined. In this direction, archival sources and copyrighted works used in the study carried out to determine the issues specified in the purpose are examined and classified according to the determined subject headings, taking into account the chronology. For example, archive documents and copyrighted works related to the physical structure of the prison have been classified according to chronology. Archival documents related to the prisoners held in the prison have been classified according to chronology. As for the last title, the prison officers, archive documents and copyrighted works were classified according to chronology and place, and subsequently used for an analysis.

Findings

As a result of the study carried out on the prison, which was operating in Suruç district between 1852 and 1920, answers are sought to the above-mentioned questions. The following findings are obtained as a result of the studies. It has been determined that the prison did not have a separate building and that two rooms under the Suruç Government House had been converted into wards for the prison. Although the prison was not sufficient in terms of physical structure, it was periodically renovated from 1852 to 1920 in order to improve it physically. In addition, due to the old age of the building, it is understood that the prison did not have a suitable environment in terms of health, although no information on the health status of the prisoners was reached. Although the administrative staff working in the prison was not crowded, it was managed by a guard, without a director and a clerk, for 20 years in general. Although there used to be no Women's Prison for women, there is no information indicating the presence of female prisoners. A separate house was rented to accommodate them instead and it had been converted into a prison.

Discussion and Conclusions

The education movement in the Ottoman Empire, as in its field, has been considered in the field of law since the second of the 19th century. In order to make the prisons' accommodation areas livable, and as a result of the diplomatic pressures from westerner powers, reform studies were undertaken in the prisons throughout the empire. These reforms were frequently interrupted due to the economic conditions of the period and the heavy costs of the long wars. Despite interruptions, reforms gained importance especially during the period of the Unionists. In addition to the prisons in Liva and sanjak centers, reforms were put into practice to improve the

prisons in the districts. One of the regions where the reflections of these studies were felt was the Suruç district. Due to the fact that the population of the district was not high and the transfers from the surrounding regions to the prison were not made, no data could be obtained indicating that the prisoners were experiencing problems due to the density. This situation was influential in the decision of the Ministry of Internal Affairs, which, despite complaints, decided that there was no need to build a prison for men and women in the district, that such needs could be met with renovations, and that there was no need to increase personnel other than the guards. However, these reform efforts were not sufficient to prevent complaints from the region regarding the construction of a new prison. With the budgets obtained from the Ministry of Internal Affairs and the local administration, attempts were made to alleviate the existing problems in the prison. There was no increase in the appointments of officials, the main reason for which was the claim that paying their salaries would have gone over the budget.

EKLER

EK-1. Suruç Hapishanesi'nin Genel Durumuna Dair 14 Aralık 1913 Tarihli Soru Evrakı.

ممالك عثمانیه موجود حبسخانهہر ایچون داخلہ نظارتہ ویریلہ جک معلوماتہ داز سوال ور قہ سیدر...

ولایتک اسمی	صوبہ	قضاءک اسمی	سردی
لوانک اسمی	اورقہ	حبسخانہ نک خصوصی براسی وارسہ آنک اسمی	یوقہ
نایہ مخصوص حبسخانہ وارمیدر .		یوقہ دیکمده آنسہ اچا دارد-	
حکومتک مالیدر استیجار آمی استعمال اولیور		حکومتک مالیدر	
۳۲۹ سنہسی کانوز اولک برنجی کونی موجود محبوسین عددی		ارکک	قادین
حبسخانہ نک مبنی بولدیقی اراضینک محلچہ درجہ اجمیری حکومت قونای داخلدہ ویاخارجندہ و حکومت دازمسی مشتملاتندن اولوب اولدیقی		۱۱	۱
حبسخانہ نک مبنی بولدیقی اراضینک مقدار ذراعی [بالمساحہ ممکن اولدیقی حادہ محضیاً]		جمعا	۱۲
حبسخانہ نک مبنی بولدیقی اراضینک بہر ذراعک قبی		بیر ذراعہ اوتوز عن ساسہ دکرنگہ در-	
حبسخانہ نک احوال عمومیہ سنہ دائر تعریفات : یکیدن یا بلق افتضا ایدری تعمیر ایله مطلوبہ موافق بر حالہ افراغی ممکنیدر تعمیرات درجهسی و مطالعہ مخصوصہ		<p>حبسخانہ احوال عمومی سکریہ تیارہ حساب ایدر - تخانہ ایکین ادر دونه عیارہ اوقیہ غایبیم طوبی صحنہ تعمیرات ایله یا بلق قطعاً اولدیق اولدیق دیکمده بر حبسخانہ آنسہ سنہ ایشد زحمتی اولدیقی</p>	
<p>بدر سے اسٹم حذارتہ یا زیدت جواب مقارنت اولدیقہ بقیدہ اوتو -</p> <p>عبدیہ طیبیہ کربن</p> <p>معراجیہ کربن</p> <p>عبدیہ کربن</p> <p>عبدیہ کربن</p>			
<p>OSMANLI ARŞIVI</p> <p>DH. MB. HPS. M.</p> <p>10 5 1-2</p> <p>عنوان مطهرسی</p>			

Kaynak: BOA. DH. MB. HPS. M. 10/05.

EK-2. 26 Temmuz 1914 Tarihli Suruç Hapishanesi Yoklama Cetveli (Mart-Haziran)

ولایت اورفہ سنجاغی سرورج قضای حسخانہ سنک درت آلیق یوقلمہ جدولدر

مرفوقینک مفراری			ملاحظات	محکومینک مفراری			تاریخ تحریر
بکوره	اتک	ذکور		بکوره	اتک	ذکور	
۱۶		۱۶					جنایت
۶		۶				✓	خبر
						✓	قیامت
۴۰		۴۰				۸	بکورا

اخطار : ایشو جدول سنک هر مدت ماهی ختامنده محلیجه املاً ایدیه چک واک سریع واسطه ایله داخله نظارتیه ارسال اولنه چقدر .
یوقلمه تاریخجاری مارکک و تموزک و قشرن تانی آیدینک برنجی کونیدر . ذکر اولتان کونردده یوقلمه بالاجرا عینی کونک
تاریخی جدوله وضع اولنه چقدر .

دائرة دیوانه
سناغی

۱۵۰/۶۷-۱

OSMANLI ARŞIVI		
DH.MB.HPS		
150	67	1

Kaynak: BOA. DH. MB. HPS. 150/67-1

